

INTERPELLATION TILL STATSRAÅD

Från Riksdagsförvaltningen
2023-09-29
Besvaras senast
2023-10-20

Till statsrådet Paulina Brandberg (L)

2023/24:42 Uppdrag om att fler ska vilja engagera sig som skyddsombud

Den 14 september 2023 fattade regeringen beslut om att ge Arbetsmiljöverket i uppdrag att lämna förslag på åtgärder, tillvägagångssätt, initiativ eller liknande som kan leda till att fler arbetstagare vill engagera sig i rollen som skyddsombud. Arbetsmiljöverket ska som grund för sina förslag, så långt som möjligt, redovisa det nuvarande antalet skyddsombud i Sverige och utvecklingen över tid. Redovisningen ska innehålla en jämförelse mellan branscher som verket bedömer vara relevanta, med en uppdelning för kvinnor och män. Myndigheten ska därutöver särskilt analysera vilka faktorer som kan avhålla personer från att bli skyddsombud. Uppdraget ska redovisas senast den 30 april 2024 (A2023/01237).

Som skäl för beslutet anför regeringen att skyddsombuden har en viktig roll i att skapa säkra och trygga arbetsplatser och företräder alla arbetstagare på arbetsplatsen. Att fler engagerar sig som skyddsombud är enligt regeringen ett viktigt led i en välfungerande samverkan mellan arbetstagare och arbetsgivare på arbetsplatserna och för att identifiera risker i arbetsmiljön på ett tidigt stadium. Regeringen ser det därför som oroväckande att allt fler arbetstagare arbetar på arbetsplatser som saknar skyddsombud. Enligt regeringen behöver åtgärder vidtas för att fler arbetstagare än i dag ska vilja engagera sig som skyddsombud – oavsett om skyddsombuden respektive arbetstagarna har en facklig tillhörighet eller inte (A2023/01237).

Vänsterpartiet delar regeringens uppfattning att skyddsombuden har en viktig roll att skapa säkra och trygga arbetsplatser. Vi delar även regeringens oro kring att allt färre väljer att engagera sig som skyddsombud och att många arbetsplatser därmed saknar skyddsombud. Vänsterpartiet delar dock inte regeringens uppfattning att lösningen på detta problem är att öppna upp för att förändra nuvarande ordning, det vill säga att skyddsombud utses av facket.

Enligt nuvarande ordning utses lokala skyddsombud av den lokala arbetstagarorganisation som är eller brukar vara bunden av kollektivavtal i förhållande till arbetsgivaren. Finns ingen sådan organisation utses skyddsombud direkt av de anställda.

Uppdraget som skyddsombud är tufft och kräver ofta att man vågar lyfta svåra och ibland obekväma frågor gentemot arbetsgivaren. För att kunna göra detta är det helt avgörande att skyddsombudet är medlem i och utsedd av en facklig

organisation. Ett skyddsombud som är medlem i och utsedd av facket omfattas av förtroendemannalagen och kan dessutom få utbildning, rådgivning och stöd från sin fackliga organisation.

I regeringens uppdrag till Arbetsmiljöverket nämns inte uttryckligen att skyddsombudens koppling till facket är problematisk. Det är dock tydligt var Tidöpartierna står i frågan. Samtliga partier i regeringsunderlaget har uttryckt kritik mot att lokala skyddsombud som regel utses av facket.

Liberalerna och Sverigedemokraterna har gått längst i sin kritik. I en kommittémotion i riksdagen av Gulan Avcı med flera (2019/20:2748) har partiet bland annat föreslagit att huvudregeln för de lokala skyddsombuden ska vara att de utses av arbetstagarna och inte som i dag av de lokala arbetstagarorganisationerna. SD har lagt fram liknande förslag. I en kommittémotion i riksdagen har Magnus Persson med flera (2019/20:284) föreslagit att fackförbundens företrädesrätt att utse skyddsombud ska ”avskaffas” och att de fackligt utsedda regionala skyddsombuden ersätts med ”oberoende arbetsmiljörådgivare” underställda Arbetsmiljöverket.

Svenskt Näringsliv (SN) har en liknande uppfattning som L och SD. Enligt SN bör den arbetstagare som är ”mest lämpad” utses till skyddsombud av medarbetarna – utan fackligt företräde. Motsvarande ska gälla när arbetstagarföreträdare utses i arbetsmiljö- eller skyddskommitté. Enligt SN ska alla arbetsmiljö- eller skyddsombud – fackligt anslutna och oorganiserade – ha möjlighet att utöva sitt uppdrag.

Det är uppenbart att regeringen genom uppdraget till Arbetsmiljöverket avser att öppna upp för att förändra nuvarande ordning, det vill säga att skyddsombud utses av facket och att skyddsombuden är medlemmar i en facklig organisation. Om de fackliga organisationerna förlorar rätten att utse skyddsombud skulle det fackliga mandatet undermineras. Då maktförhållandet på arbetsplatsen i utgångsläget är ojämnt fördelat, och till övervägande del gynnar arbetsgivaren (via exempelvis rätten att leda och fördela arbetet, uppsägningsrätten med mera), skulle en försvagning av detta mandat leda till att arbetsgivarens faktiska makt över vem som utses ökar. Det skulle i sin tur få en negativ effekt för den fackliga anslutningen (organisationsgraden) – om facket får mindre att säga till om försvagas motivet för att ansluta sig fackligt. Det skulle dessutom ofrånkomligen resultera i att vi får skyddsombud som utses av arbetsgivaren.

För att få fler att engagera sig som skyddsombud borde regeringen i stället vidta helt andra åtgärder, såsom att förbättra skyddsombudens förutsättningar för och rätt till utbildning, vidareutbildning och fortbildning – förslag som Vänsterpartiet har drivit under många år (motion 2023/24:77). Det är dock uppenbart att regeringens huvudsakliga syfte med uppdraget till Arbetsmiljöverket inte i första hand är att få fler att engagera sig som skyddsombud utan att försvaga det fackliga inflytandet över skyddsombudsinstitutet. Det är anmärkningsvärt men inte förvånande.

Mot bakgrund av detta vill jag fråga statsrådet Paulina Brandberg:

1. Avser statsrådet att verka för att lagstiftningen ska ändras så att lokala skyddsombud som huvudregel utses av arbetstagarna på en arbetsplats och inte, som i dag, av den lokala arbetstagarorganisation som är eller brukar vara bunden av kollektivavtal gentemot arbetsgivaren?
2. Har statsrådet övervägt att vidta andra åtgärder för att få fler arbetstagare än i dag att vilja engagera sig som skyddsombud, såsom förbättrade förutsättningar för och rätt till utbildning, vidareutbildning och fortbildning?
3. Hur ser statsrådet på de risker som regeringens uppdrag till Arbetsmiljöverket i förlängningen innebär i form av att skyddsombud utses av arbetsgivaren?

Källor:

Regeringens uppdrag till AV:

<https://www.regeringen.se/regeringsuppdrag/2023/09/uppdrag-om-att-fler-ska-vilja-engagera-sig-som-skyddsombud/>

Intervju med Torbjörn Johansson m.a.a. regeringens uppdrag (Arbetet 15/9 2023)

<https://arbetet.se/2023/09/15/skyddsombud-ska-utredas-politisk-bestallning-av-sd/>

Artikel om Tidöpartiernas inställning till lokala skyddsombud (Arbetet 16/8 2022)

<https://arbetet.se/2022/09/16/kristerssons-lag-facket-ska-inte-utse-skyddsombud/>

LO, TCO och SACO m.a.a. regeringens uppdrag (25/9 2023)

https://www.lo.se/start/nyheter/uppdraget_om_att_fler_ska_engagera_sig_som_skyddsombud

.....

Cicie Weidby (V)

Överlämnas enligt uppdrag

Gergö Kisch